

Amenitní migrace jako specifická forma globální migrace obyvatel a její vliv na kvalitu života

M. Bartoš, D. Kušová: Amenity Migration as a Specific Form of Global Human Migration and its Impact of Quality of Life. Život. Prostr., Vol. 39, No. 6, p. 315 – 318, 2005.

The environment belongs to the key aspects of quality of life and influences a new emerging social phenomenon – amenity migration. Particular Czech socio-political, economic and cultural changes created its specific forms. The paper reports on the leisure motivation from proto to contemporary amenity migration, and in particular delves into its historical roots in some areas of the present Czech Republic. Also of primary concern here is the place-specific character of this amenity migration, global influences, and the role amenity migration may play in the future of this special place. The roots of amenity migration will be analyzed and compared with present-day motivators and facilitators of this phenomenon.

V odborné literatuře, která se zabývá širokým tématem sociální ekologie a kvalitou lidského života, se v poslední době stále častěji vyskytuje termín *amenitní migrace* (*amenity migration*). Tento termín nemá doposud v české odborné literatuře jazykový ekvivalent (Bartoš et al., 2005), přestože v současnosti se jedná o globální fenomén (Moss, 1994). Jde o specifický typ migrace, která zpravidla směřuje z urbánního prostředí do rurálních oblastí a primárně není motivována ekonomicky, ale snahou žít v území s hodnotnějším přírodním, případně i sociálním a kulturním prostředím, a tím dosáhnout vyšší kvality života. Zvýšení kvality života tímto způsobem je platné, samozřejmě, jen pro určitou skupinu lidské populace, tu, která staví v hodnotovém žebříčku životní prostředí na jedno z čelných míst.

Fenomén *amenitní migrace*

Fenomén *amenitní migrace* výrazně podporuje masové šíření informačních technologií (Glorioso, 1999) a ve svém důsledku vede, jako každá migrace, ke změně prostorového uspořádání lidských aktivit v cílovém území. Za určitých podmínek se může stát jedním z faktorů určujících socioekonomický rozvoj daného regionu.

Zpravidla lze rozlišit dvě základní formy *amenitní migrace* (Moss, 1994). Jednak je to migrace za lep-

ším životním prostředím (*natural amenities*), jednak migrace za kulturními zvláštnostmi území (*cultural amenities*). Mezi kulturní zvláštnosti lze zahrnout i specifický životní styl či povahu místního společenství. V obou případech jsou to však vnitřní, psychologické faktory, které vedou migranty ke změně místa, kde budou žít.

Hlavním kritériem při hodnocení potenciálního cílového území se stává očekávaný příjemný osobní prožitek, o němž předpokládají, že se v novém území dostaví, a zvýší tak celkovou kvalitu jejich života. Někteří preferují například život v nedotčené přírodě relativně vzdálené od civilizačního ruchu, jiní jsou okouzleni rurálním způsobem života, případně životem prožívaným v kulturně odlišném společenství. Přírodní zachovalost, resp. environmentální a kulturní kvalita území hraje většinou prvořadou roli. Některé tzv. „zaostalé regiony“ mají v tomto kontextu komparativní výhodu. Jejich ekonomické, sociální, kulturní a přírodní zdroje splňují předpoklady, aby byly přeměněny na žádoucí komodity.

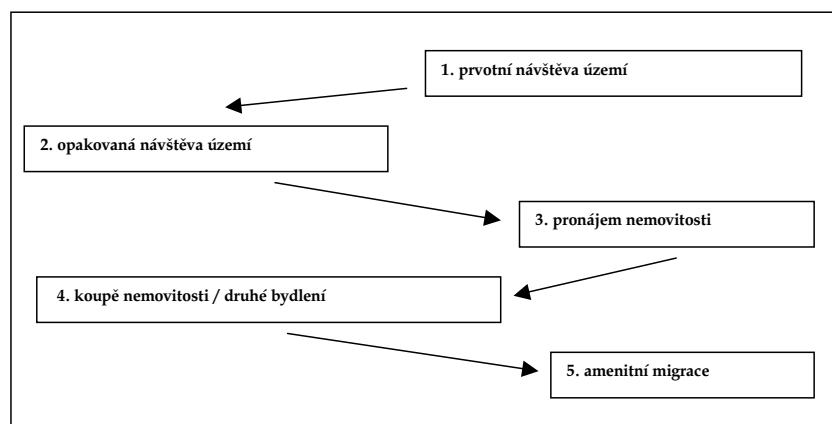
Vývojová stádia *amenitní migrace* a její typologie

Steward (2002) popisuje proces, kterého důsledkem je *amenitní migrace*. Na jeho začátku stojí jiná lidská aktivita – turismus. Obecný vývoj jevu je tedy charakterizován pěti postupnými kroky (obr. 1):

Horské a podhorské oblasti ČR jsou častým cílem *amenitních* migrantů

1. Pět základních kroků vzniku *amenitní* migrace (zdroj: Steward, 2002)

- Prvotní návštěva území prostřednictvím určité formy turizmu.
- Opakovaná návštěva území (návštěvník byl zaujat přírodní, případně kulturní vyjímečností území).
- Pronájem nemovitosti (chaty, chalupy, letního bytu) a pravidelná návštěva území.
- Koupě nemovitosti a její využívání ve smyslu „druhého bydlení“.
- Trvalé přesídlení – *amenitní* migrace do cílového území.

Prvotním impulzem vyvolávajícím v konečné podobě *amenitní* migraci je návštěva území turistickou formou. To předpokládá, že návštěvníci disponují dvěma nezbytnými veličinami: volným časem a finančními prostředky. Konkrétní typologii migrantů rozpracoval například Moss (1987) a Glorioso (1999). Za kritéria určující jednotlivé typy *amenitních* migrantů považují především délku pobytu, vztah k místním přírodním zdrojům, finanční možnosti a volný čas. Podle délky pobytu pak rozlišují *amenitní* migranty trvalé a dočasné, podle vztahu k místním přírodním zdrojům migranty využívající přírodní zdroje a ty, jejichž hlavním posláním je ochrana přírodních zdrojů před neuváženým využíváním. Poslední rozlišovací hlediska jsou volný čas a zdroj finančních příjmů. Podle nich rozlišují čtyři typy *amenitních* migrantů:

- zaměstnaní v místě,
- pracující prostřednictvím internetu a podobných technologií (tzv. *teleworkers*),
- finančně nezávislí (prostředky nutné k životu získali předcházející činností),
- důchodci.

V České republice lze najít příklady všech uvedených skupin *amenitních* migrantů a těchto příkladů přibývá. Z toho lze také usuzovat, že prostředí, ve kterém lidé žijí, nabývá z hlediska kvality jejich života stále více na významu. Také skutečnost, že poměrně velká skupina obyvatelstva je již sa-

turována z hlediska materiálních potřeb, může hrát roli při rozvoji fenoménu *amenitní* migrace.

Amenitní migrace v České republice

Jak jsme se již zmínili, v české odborné terminologii nemá termín *amenitní migrace* dosud svůj ekvivalent, zřejmě z důvodu, že ve vědecké literatuře je popsán v jeho „proto formě“ (*proto-amenity migration* – Glorioso, 1999), kde vykazuje některé shodné zna-

ky s tzv. druhým bydlením. Problematikou druhého bydlení se u nás systematicky zabývají geografové a sociologové zhruba od poloviny minulého století (např. Bičík a kol., 2001). Z hlediska teorie „amenitní“ migrace se soustředili především na čtvrtou fázi tohoto procesu. Fenomémem dobrovolného přesunu městských lidí na venkov se zabývá Librová (1994, 2003) a soustřeďuje se především na popis změny jejich způsobu života a problémů spojených se zapojením do života místní komunity a lokálních ekonomik.

Motivace lidí toužících po životě v jiném prostředí se v průběhu času liší. Librová (1994) uvádí že potřeba neporušené krajiny je člověku fylogeneticky dána a ani si ji neuvědomuje. Také venkovské kořeny a selský způsob života byly primárním důvodem vzniku „letních bytů“ v České republice v 19. století. „Primitivní“ životní styl byl určující motivací pro vznik trampingu a skautského hnutí. Únik z průmyslových měst byl také hlavní hybnou silou pro vznik prvních chatových osad v blízkosti velkých sídel.

Koncem sedmdesátých let minulého století se v České republice prováděly analýzy druhého bydlení jako součást studia nových variant rekreace. Z těchto analýz vyplynulo, že hlavní motivací pro existenci „druhého bydlení“ je touha po změně (prostorová a sociální scénérie) a pocit svobody vyplývající z uvolnění se z řádu každodennosti (přestože jde o záměnu jednoho stereotypu za druhý).

Dalším motivačním faktorem pro pořízení druhého bydlení byl i takový pragmatický důvod, jako je uložení rodinných finančních rezerv. Vlastnictví objektu druhého bydlení se také stalo módou a prestižní záležitostí, vyjadřující moderní životní styl. Význam tohoto jevu se odrazil i v zájmu médií (literatury, filmu, televize).

Uživatelé druhého bydlení (resp. *amenitní* migrantů) si často vytváří fantastické představy lidské štěstí, vzdálené od reality. Domnívají se, že změnou životního stylu, záměnou městského prostředí za venkovské či horské prostory, dojdou ke zvýšení kvality svého života. Ani zde se však mnozí necítí po čase spokojeni, touží opět po bližším kontaktu s lidmi, s civilizací. Rovněž je známo, že pro bohatší vrstvu obyvatelstva ČR je vlastnictví druhého bydlení jakousi společenskou nevyhnutností (být „in“).

Hranice mezi druhým bydlením a *amenitní* migrací nebývá zcela ostrá a jednoznačná. Za určující charakteristiku se v našich podmínkách považuje tzv. trvalé bydliště v *amenitním* prostředí. Osob, či rodin, kteří se rozhodli opustit město a žít v kvalitnějším životním prostředí v České republice neustále přibývá. Zejména jihozápadní Čechy patří mezi oblasti, kde se s *amenitními* migranty můžeme setkat v hojné míře (obr. 1). Pro dokreslení stávající situace uvádíme několik příkladů z této oblasti.

1. příklad: Novohradské hory

Mnohé by napadlo, že je to obec duchů. Mezi zbytky bývalých domů, obchodů, restaurace i kostela žije šestapadesátiletý muž z průmyslového města Ústí nad Labem se svou ženou. Hodlají obnovit zaniklé městečko Pohorí na Šumavě v Novohradských horách, kde bylo ještě na konci devatenáctého století 186 domů. „Je tu nádherná příroda,“ vysvětluje, proč se do zaniklé obce s manželkou přestěhoval až druhého konce republiky. Do Pohorské Vsi, nejbližšímu lidskému sídlu, vede z Pohorí deset kilometrů dlouhá silnička mezi horskými rašelinnými loukami a lesem. Život v místě vzdáleném od civilizace sebou nese nejrůznější komplikace. Problémy jsou s elektřinou, vodou i signálem pro mobilní telefony. Místo je turisty navštěvováno zejména v letním období. „Doufáme, že rozvoj cestovního ruchu nám umožní zde zůstat natrvalo,“ říká nový osadník, který v letní sezóně provozuje kiosek s občerstvením pro pěší i cykloturisty.

2. příklad: Střední Šumava

Regionální spisovatel se svou ženou jsou vlastníky druhého bydlení více jak třicet let. Vlastnit rekreační horskou chalupu v blízkosti „železné opony“ bylo dříve spíše výjimkou se spoustou komplikací. Dnes, kdy oba jsou již v důchodu, přenechali svůj městský byt dětem a odstěhovali se na Šumavu natrvalo a otevřeli si malou restauraci, kde podávají šumavské speciality domácím i zahraničním pěším i cykloturistům. „Díky znalosti němčiny a nedalekému hraničnímu přechodu pro pěší turisty jsme si vytvořili mnoho nových přátelství s německými sousedy a náš život získal další rozměr. Do města se již vrátit nechceme“, říká spisovatel.

3. příklad: Západní Šumava

Přírodní krásy a zdravé životní prostředí přilákalo pražského architekta středního věku, aby životní styl svůj i celé rodiny zcela změnil. Říká, že „tím získal zcela novou kvalitu svého života“. Svůj čas dělí mezi svoji původní profesi architekta – designera, kdy ke kontaktu se svými zákazníky využívá nové komunikační technologie (teleworkers), a obnovu svého horského domu včetně chovu malého stáda koz. Pouze zřídka se vydává do města, aby se setkal se svými klienty osobně. Jeho žena je však profesně na hlavním městě více závislá a tak tráví v novém bydlišti asi jen polovinu roku. Její názor na kvalitu života se i přes její celkovou otevřenost nepodařilo získat. Obec, kam se přestěhovali, byla v minulosti pro veřejnost nepřístupná a dnes se rychle vyvíjí v jedno z významných turistických středisek Šumavy.

* * *

Z celkového počtu (24) námi oslovených *amenitních* migrantů naprostá většina nepočítá s návratem do města. Jedině závažné rodinné problémy, případně vážná nemoc a potřeba blízkého zdravotního střediska by mohla změnit jejich postoj k *amenitní* migraci.

4. příklad: Podhůří Šumavy

Malý osamocený zámeček z 18. století byl až do restituce r. 1990 využíván jako bytový dům a sklad hnojiv a byl ve vlastnictví státu. Po jeho prodeji novým vlastníkům se dočkal nákladné rekonstrukce a stal se trvalým bydlištěm manželů vysokoškolačů s dlouholetou zkušeností v zemědělské praxi a výzkumu. Kromě chovu jezdeckých koní, který byl hlavním důvodem pro změnu životního stylu, se věnují renovaci zámeckého parku a přilehlých pozemků. Většina z čtyřčlenné rodiny si na odloučenost od okolního světa nestěžuje a nové zkušenosti nabyté rurálním způsobem života považují za nové hodnoty jejich života.

5. příklad: Jihovýchodní Šumava – Lipensko

Cizinec – obyvatel sousedního Bavorska – celý život pracoval v oblasti cestovního ruchu a řídil pronajatý penzion. Od mládí měl sen, který prý zdědil po rolnických předcích - chovat stádo dobytka. Uvažoval o Severní Americe, ale pak se naskytlá příležitost založit zemědělskou farmu s českým společníkem v bývalém hraničním pásmu. Dnes se stará o stádo masného skotu a o malý útulný penzion, který navštěvuje zejména zahraniční klientela. Když se zadívá na okolní pastviny, říká: „Je to moje malá Kanada, jsem tu šťastný“.

Shodují se v tom, že záměna městského prostředí za rurální se pozitivně odrazila v kvalitě jejich života. Existují však i problémy spojené s *amenitní* migrací. Například dospívající děti, které následují své rodiče do nového, méně „civilizovaného“ prostředí, se často cítí násilně vykořeněny z prostředí jejich přátel a vrstevníků. Velmi často se stává, že se snaží brzo se osamostatnit a vrátit se do městského prostředí, kde vyrůstaly.

Diskutabilní je i vliv *amentních* migrantů na kvalitu života stávající místní populace. Ten může být dvojitý. Jako pozitivní se může chápat určité zpomalení vysídlování venkovského prostoru spolu s udržení určitých služeb, zvýšení dočasných i trvalých pracovních příležitostí a ukázání příkladů nových možností obživy na venkově. *Amentní* migranti mohou v některých případech sloužit i jako určitá „osvěta“, díky lepším znalostem nových informačních technologií, případně znalostem v získávání různých dotací do území. Z určitého úhlu pohledu se může chápat vliv *amentních* migrantů na konzervativní, staletými vytvořený životní styl venkovské populace i jako negativní. Odlišný životní rytmus a styl, často i odlišný pohled na

přírodní zákonitosti může vést až k narušení tradičního venkovského života a ohrožení specifického kulturního potenciálu venkova.

Nicméně, v odborné literatuře existuje optimistická hypotéza, že *amentní* migrace může zpomalit vytláčení venkovského prostoru, a tím snížit nerovnoměrnosti v rozvoji jednotlivých regionů, a zároveň udržet, nebo ještě zlepšit jejich environmentální a kulturní kvalitu.

Tato práce vznikla za podpory výzkumného záměru Ústavu systémové biologie a ekologie AV ČR – AV OZ 60870520 a v rámci projektu Participativní management chráněných území – klíč k minimalizaci konfliktů mezi ochranou biodiverzity a socioekonomickým rozvojem místních komunit - SM /610/3/03.

Literatura

- Bartoš, M., Kušová, D., Těšitel, J.: Amenity Migration and Tourism. In: Hesková, M., Šittler, E., Dvořák, V. (eds.): Tourism, Regional Development and Education. Tábor : Katedra cestovního ruchu Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 2005, s. 17 – 21.
- Bičík, I., Vágner, J., Fialová, D.: Druhé bydlení v Česku. Praha : Universita Karlova, 2001, 166 s.
- Glorioso, R., S.: Amenity Migration in the Šumava Bioregion, Czech Republic: Implications for Ecological Integrity. In: Gode, P. M., Price, M. F., Zimmermann, F. M. (eds.): Tourism and Development in Mountain Regions. CABI Publishing, CAB International, Oxon, UK, 1990, Chapter 5, s. 275 – 295.
- Librová, H.: Pestří a zelení – kapitoly o dobrovolné skromnosti. Brno : Veronica, 1994, 218 s.
- Librová, H.: Vlažní a váhaví. Brno : Nakladatelství Doplněk, 2003, 320 s.
- Moss, L. A. G.: Beyond Tourism: The Amenity Migrants, in Coherence and Chaos: Visions, Means, Action. In: Mannermaa, M., Inayatullah, S., Slaughter, R. (eds.). Turku, Finland : School of Economics, 1994, s. 125 – 137.
- Steward, I. S.: Amenity Migration. Shaping the Future, 5th Outdoor Recreation & Tourism Trends Symposium, Comp. K. Luft and S. MacDonald, Michigan State University Department of Park, Recreation and Tourism Resources, Lansing MI, 2002, s. 369 – 378.

Ing. Michael Bartoš, CSc., Ústav systémové biologie a ekologie AV ČR, Na Sádkách 7, 370 05 České Budějovice, michlba@usbe.caz.cz

PhDr. Drahomíra Kušová, Ústav systémové biologie a ekologie AV ČR, Na Sádkách 7, 370 05 České Budějovice, draku@usbe.caz.cz